DE CHRISTIANO INCLYTO ET MAGNANIMO DUCE ELECTORE SAXONIAE ORATIO FUNEBRIS

Matthaeus Dresser

Digitized by Google

DE

CHRISTIANO,

INCLYTO ET MAGNANIMO DVCE ELECTORE SAXONIÆ,

Oratio funebris:

HABITA IN ACADEMIA LIPSICA, ANNO CHRISTI M. D. XCI. DIE VIIIBRIS XXVI.

A

MATTH. DRESSERO.

Michaël LantZenberger excudebat
Anno M. D. XCII.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO FRIDERICO GVILELMO,

DVCI SAXONIÆ, ADMINISTRATORIQ́VE DVCATVS SEPTEMVIRALIS, Domino clementiſſimo,

QVò dolor noſter *ex illuſtriſsimi ducis Electoris noſtri Chriſtiani obitu conceptus acerbior fuit: eò tuæ celſitatis, Friderice Guilelme, Saxonum dux inclyte, lætior nobis acceſſus extitit. Morte quidem Chriſtiani ducis damnum fecimus maius, quàm deplorare ſatis poſſumus. Tuæ verò Celſitatis aduentu ſic recreati ſumus, vt reſpiraſſe, & emerſiſſe non parùm ex luctu ſqualoreq́; noſtro videamur. Vt enim paulò ante in luctu erat totus ſeptemuiralis ducatus, ſqualebant omnes ordines,*

dines, afflictabantur Academiæ & Scholæ, mœrebant ciuitates: ita nunc vniuerſi & ſinguli capita erigere incipiunt, & ſpem ſibi certam ſolatij, ſalutis, & felicitatis in tutela patrocinioq́ꝫ tuæ gubernationis iuſtiſsimæ atque æquiſsimæ collocant. Equidem præſidia ad adminiſtrandum ſeptemuiratum Saxonicũ, & ad regendam Rempub. hanc vniuerſam adfers ſatis firma & magna, ſapientiam, fortitudinem, vigilantiam, authoritatem, & felicitatem: quæ quidem ante oculos poſita, & in vſu quotidiano collocata cernimus. Verùm in his virtutibus & ornamentis ſummis elucet maximè vera erga Deum pietas, & iuſta conueniensq́ꝫ rebus immaturo principis Chriſtiani obitu afflictis atqꝫ perturbatis moderatio. Hæc tuam illuſtriſsimam Celſitatem Deo in primis acceptam, nobis verò ſubditis optandam & prædicandam reddit, tum apud exteras etiam nationes gloria ampliſsima decorabit. Merito igitur & iure omni in iſta tuæ Celſitatis bonitate & moderatione acquieſcimus,

mus, gratisq́ animis hoc diuinum in nos collatum beneficium agnoſcimus ac celebramus, nec deſiſtemus etiam à Deo aßiduis precibus contendere, vt gaudere diu hoc tam excellenti bono poßimus.

Hæreditaria hæc eſt poſſeßio virtutis, moderationis, & conſtantiæ, inde vſq; à parentibus & maioribus longa annorum ſerie in tuam Celſitatem propagata. Quoad enim longißimè poſſumus reſpicere, & ab vltimo initio repurgatam religionem repetere: non alios duces atq; tutores eius, poſt Deum immortalem, reperimus, quam parentes & maiores Celſitatis tuæ inclytos. Quis conatus Martini Lutheri diuinos primus adiuuit, portasq́ illuceſcenti doctrinæ Euangelij aperuit, & hoſpitium atq; patrociniũ reformatæ Eccleſiæ præbuit, niſi Fridericus dux Saxoniæ, Elector ſapiens? Quis curſum atq; libertatem Euangelij contentione maiori atq; conſtantia defendit, quam Ioannes dux Saxoniæ Elector conſtantißimus? Hic nimirum eſt, qui in

conuentibus imperij tribus, Spiræ in primis anno milleſimo quingenteſimo viceſimo ſeptimo, & iterum anno milleſimo quingenteſimo viceſimo nono, tum Auguſtæ etiam anno trigeſimo coram Imperatore, & ordinibus cunctis erecto, excelſoq́ animo religionem profeſſus eſt, & confeſſionem, quæ ſola & vna confeſſio Auguſtana eſt, Imperatori, imperijq́ ordinibus exhibuit. Falluntur enim, & tota re errant, quicunq; vllam confeſſionem Auguſtanam fingunt, aut obtrudunt, præter hanc anno trigeſimo, per ſelecta Dei organa, Joannem Saxoniæ Electorem, & coniunctos in vera fide principes, ac ciuitates nonnullas Cæſari traditam, & fide conſtantiaq́ admirabili ab ijſdem cultam, atque defenſam. Hæc ſcilicet firmamentum eſt pacis, quæ religioni noſtræ ab imperatoribus conceſſa atq; tributa eſt.

Æmulus paternæ conſtantiæ atq; pietatis omnis erat filius, Ioannes Fridericus primus, Celſitatis tuæ auus, qui fortunis omnibus pri-

bus priuari, & exilij, captiuitatisq́; ærumnas perferre maluit, quàm Euangelij profeßionem abijcere, aut in vllo officio Deo & Eccleſiæ eius debito claudicare. Quapropter non cognomen ſolùm conſtantiæ deportauit, ſed ſpeculum etiam, & documentum eiuſdem iure omni habetur. Quid? filius huius, Ioannes Guilelmus Saxoniæ dux, pater Celſitatis tuæ, an non laudem ſummam virtutis eiuſdem in animis & memoria noſtra largiter reliquit? Ex quo prognata Celſitas tua cunctis viribus enititur, omni conſilio prouidet, maximaq́; autoritate efficit, vt ne qua in parte vel minima vel maxima ab hoc laudatißimo maiorũ curriculo deflexiſſe videatur.

Teſtis eſt locuples ducatus Vuimarienſis, quem moderatione incredibili ſic rexiſti annis compluribus, vt omnes ferè partes eius acceßionem ſibi fecerint, creuerit ad Salam Academia, caput erexerit Eccleſia, & pace ocioq́; optato fruantur omnes ſubditi. Teſtis iam incipit eſſe cunctus ducatus ſeptemuiralis, quem

lis, quem adminiſtrandum legitimæ tutelæ nomine ſuſcepiſti, ſicq́ hactenus gubernas, vt religio in Eccleſia, literarum ſcientia in ſcholis, iuſtitia in politia, & tranquillitas in omnibus partibus Reipub. effloreſcat. Hoc ſummum bonum quanta æquitate & moderatione aggreſſus ſis, ac prouehere perficereq́ ſtudeas, in dies ſingulos magis atq; magis perſpicimus. Ac nos quidem in hoc tanto & diuino opere tuam Celſitatem iuuare obœdientia, ſtudio, & precibus parati dies ac noctes ſumus. Adſit modò rebus Celſitatis tuæ is, qui maiorum conatus diuinos in tuenda & propaganda Euangelij doctrina integra & inuiolata fortunauit: vt tua cura, & vigilantia ſarta tecta conſeruetur Eccleſia, vigeant literæ, colatur iuſticia, & commodo pacis lætetur tota domus Saxonica. Quod quidem votum commune mihi cum omnibus pijs, exprimere in hoc proœmio orationis de inclyto duce Chriſtiano, à me in hac Academia habitæ libuit. Quod vt pro

ſua ex-

ſua eximia & ſingulari clementia atq́; æquitate in partem optimam tua Celſitas accipiat, academiamq́; Lipſicam beneuolentia ſua complectatur & foueat, precibus ſupplicibus contendo. Lipſ. Calend. Ian. anno IESV CHRISTI *milleſimo, quingenteſimo, nonageſimo ſecundo.*

Illuſtriſſimæ Celſitatis tuæ

Subiectiſſimus

Matthæus Dreſſerus
vtriuſque linguæ & hiſtoriarum profeſſor.

ORATIO.

IN argonautica expeditione cum labores multos exantlaſſent fortiſſimi milites, iamque ſuperatis Helleſponti anguſtijs, Cyaneos ſcopulos prætervecti eſſent, Herculem amiſerunt: quo duce & bellum ſuſceperant, & confecturum ſe ſperabant. Hac iactura, quamuis perturbati mirificè, curſum tamen ſuſceptum continuant, & ad Lycum regem velis paſſis peruehuntur. Ab hoc vbi accepti & recreati fuerunt benignè, præter opinionem omnem noua calamitate cumulantur, & Idmona vatem, Tiphymque rectorem nauis ſapientiſſimum & feliciſſimum amittunt. Tum demum in ſordibus, lamentis, luctuque iacent, itaque anguntur, vt vix quid faciendum ſequendumq; ſit reperiant.

Eadem penè fortuna nos etiam in his turbulentiſſimis tempeſtatibus exercet, viri magnifici, ornatiſſimiq;, & iuuenes literatiſſimi, vel certè non multum diſſimilis. Nondum anni ſex completi ſunt, cum principem noſtrum Electorem Auguſtum, pium, ſapientem, & fortem nobis mors eripuit. Cuius quidem iacturæ magnitudinem meritò deplorauimus, & nobiſcum luxit vniuerſum imperiū. Erat enim verè lumen & heros noſtræ ætatis, in quem omnium oculi coniecti, cunctorumque animi defixi erant: adeo & authoritate cæteros anteibat, & ſuis conſilijs dictiſque plurimos moderabatur. Scimus

ab eo

ab eo concordiam ſanctè eſſe ſeruatam, ſcimus religionem integram eſſe cultam & propagatam, ſcimus denique catholicos ipſos ſiue pontificios, ad pacis tranquillitatisq; ſtudium eſſe traductos. Vix reſpirauerainus, oculos ſuſtuleramus, & ex ſqualore iuſto recreati in ſpem aliquam erecti eramus, cum Auguſtus ille filium nobis reliquiſſet Chriſtianum, cuius ingenij vi, animiq; magnitudine regi nos, duci, atq; defendi poſſe credebamus. Huius enim auſpicijs & ductu tranquillam nos habituros eſſe ſperabamus Eccleſiam & politiam, & ſub alis eius victuros eſſe commodè feliciterq; confidebamus.

At ô fortunæ, ſi qua dominatur rebus humanis, aſperitatem! ô fati, cui omnia humana ſubiecta ſunt, inclementiam! quod morte nimis immatura & inopinata hunc etiam ducem Chriſtianum nobis eripuit, qui ſpes patriæ, præſidium Eccleſiæ, firmamentum Reipub. vnicum, poſt Deum immortalem, erat. Ac ſi iacturam nos feciſſe in Auguſti anima magnam multisque lacrymis deplorandam merito & iure omni cenſuimus: quantam nunc factam eſſe putabimus, extincto eo, quem ſuo loco ille nobis præfecerat, & qui patrem æquare conſilio, authoritate, fortitudine poterat? O triſtem caſum! ô luctuoſum fatum, quod miſeros nos tanto duce & gubernatore priuauit!

Huic cum parentalia cum ſupplicationibus hodierno die decreta ſint, meq; voce præire cæteris magnificus Rector, ſenatusq; academicus voluerit: agite, officium pium & debitum aggrediamur, & commu-

communibus lacrymis eiulatibusque communem noſtram calamitatem proſequamur. Quod quidem vos video certatim factitare omnes, quotquot intueri ex hoc ſuggeſto poſſum. Nec eſſe credo quenquam, qui non vehementer & ex animo doleat, angatur, & caſum tantum defleat. Ego verò, quem plus animi afferre ad conſolandum vos decebat, adeo mœrore vndiq; oppletus & circumfuſus ſum, vt penê vox mea omnis intercludatur, & quid dicam, vnde incipiam, vbi deſinam, vix reperiam. Quam metuimus vel exhorruimus potius hunc funeſtum & luctuoſum diem toto Septembri, quo dux noſter fortiſſimus graui & mortifero morbo affectus fuit: ſed precibus tamen & gemitibus pro ſalute eius ad Deum profuſis auertere illum conati ſumus. Sed fati vis maior fuit, quam vt arceri à nobis ac propulſari potuerit. Factum tamen eſt id, neq; inſciente, neq; repugnante Deo, cuius conſilium tametſi intelligere ſatis non poſſumus, admirari tamen & ſuſpicere debemus. Quid vero poſſum aliud in tanto ſqualore & luctu, quam quod hunc ipſum noſtrum luctum, mœroremque augeat, dicere? Deligam tamen ex multis, quæ commemorari poterant, paucula de damno, quod, hoc duce noſtro extincto, fecimus: quæ dum voce ſummiſſa, flebili, & ad miſerabilem ſonum inflexa perſequor: vos oro, viri magnifici, ſpectatiſſimique vtriuſque ordinis academici & ſenatorij, ac iuuenes literatiſſimi, vt aures benignas præbeatis.

Vnicus

Vnicus erat hic Chriſtianus ex nouem filijs Auguſti Electoris relictus, ſumma ſpe & animi, & ingenij præditus. Eum ergo vt oculum vnicum Saxonici ducatus ſapientiſſimus pater probe diligenterq; à primis annis educandum inſtituendumq; curauit. Nec defuit matris pientiſſimæ ſedula cura & animaduerſio in vlla parte inſtitutionis piæ, chriſtianæ, & inclytæ. Acceſſerunt vtriuſque parentis vota ac preces crebræ ardentesque ad Deum, vt veræ religionis documenta in primis imbiberet filius, tum ad omnia etiam munera officij principis boni ac ſalutaris inſtrueretur. In tali diſciplina & exercitatione animi & corporis perſeuerauit noſter dux Chriſtianus vſque ad annum ætatis viceſimum primum, Chriſti vero octogeſimum primum ſupra milleſimum, quingenteſimum. Hoc enim anno ſenatui conſilioq; aulico præſes à patre datus eſt, vt res cauſasq; communes & priuatas ducatus vniuerſi cognoſcere iudicareq; inciperet. Ita ex ludo diſciplinaq;, qua ætas iuuenilis informari ſolet, in theatrum, lucem, ſedem, & quaſi templum conſilij publici productus, iuris æquiq; diſceptator extitit. Quod ipſum de Cyro etiam ſcribit Xenophon, quod in ſchola iuſtitiæ, quales habuit regnum Perſicum, bene liberaliterque à teneris vnguiculis inſtitutus, in ætate paululũ prouecta ad cognoſcendum & iudicandum controuerſias, quæ inter adoleſcentes ſuſcitatæ eſſent, adhibitus ſit.

Anno octogeſimo ſecundo cum patre Auguſto comitia imperialia, quæ à Rudolpho ſecundo impera-

peratore indicta erant, adijt: vbi conſilia actaque imperij ſpectauit, & cum patre ſapiente in admiratione omni populo, cunctisque ordinibus fuit. Eo enim in loco fuerat iam antè apud inuictiſſimum imperatorem Maximilianum I I. Auguſtus Saxo. & erat tum etiam apud filium eius Rudolphum I I. vt bonam magnamq; partem dignitatis & authoritatis imperij humeris ſuis ſuſtinere videretur. Itaq; & Maximilianus I I. illum fratris concordiſſimi, Rudolphus verò filius patris venerandi loco habuit, & coluit. Erat enim talis ferè, qualem Amphiraum Aeſchylus deſcribit, bonus, pius, fortis, & magnanimus: ex cuius pectore, tanquam ex ſacro quodam fonte, conſilia optima profluebant.

Tulit familia Saxonica duces omni laude ſapientiæ, iuſticiæ, fortitudinis cumulatos. Fridericum bellicoſum, vt è multis paucos ſaltem attingam, cuius fortitudo in bellis Boiemicis maximè eluxit, & qui academiam hanc Lipſicam anno Chriſti 1409. fundauit. Fridericum placidum, qui cum fratre Guilelmo de ducatu, tanquam de ſumma rei dimicans, derepente per vnum colloquium in gratiam eum reduxit. Erneſtum, qui cum Ioanne Marchione Brandepurgico tres reges, Caſimirum Polonum, Ladiſlaum Boiemum, & Matthiam Vngarum authoritate ſua & prudentia fregit Vratislauiæ, in concordiamq; redegit. Albertum, quem dexteram manũ imperij Innocentius Pontifex VIII. in diplomate nominauit, alij Hectorem Germanicum appellarunt. Fridericum III. cognomento

ſapientem, qui vniuerſitatis VVitebergenſis author eſt, & imperij faſces vna mente,& vna voce Electorum ad ſe delatos altero ſtatim die depoſuit, & ad deſignandum Carolum V. principibus collegis ſuaſor extitit. In primis verò Eccleſiæ reformationem, & doctrinæ cœleſtis propagationem per ſalutare organum Dei Martinum Lutherum ſuſceptam conſilio & opera adiuuit. Pro quo quidem beneficio gratiam ipſi & omnibus illius poſteris immortalem nos debere profitemur. Ioannem Friderici huius fratrem, qui cum coniunctis principibus & ciuitatibus quibuſdam confeſſionem Eccleſiæ reformatæ Carolo V. & ordinibus imperij exhibuit, eamque animi conſtantia ſumma tutatus eſt. Fridericum primum,qui ob Euangelij & fidei profeſſionem nullum diſcrimen, nullas minas exhorruit: tum in ipſa etiam captiuitate, tantam animi magnitudinem patientiamq; adhibuit,vt nec prece,nec gratia vlla deterreri potuerit. Mauricium, cuius nobilitata eſt in bellis Gallicis, Vngaricis, & Germanicis fortitudo atque induſtria.

Sed verè ſi iudicare volumus, virtute, conſilio, & ſapientia optimos quoſque in hac familia Auguſtús ita æquauit, vt concordiæ vinculum, pacis author, religionis tutor, iuſticiæ cuſtos integer & ardens appellari queat. Ex hoc igitur natus dux noſter Chriſtianus magnanimitatis, prudentiæ, & integritatis, inde à prima ætate documenta præclara dedit, adeoque imperij mentes & oculos in ſe conuertit, vt nullum eius factum, nullum dictum potuerit

tuerit eſſe obſcurū. Ac vt ſuſtinere præclaram hanc de ſe concitatam expectationem magis poſſet, maturè à patre laudatiſſimo ad omnia pietatis, conſtantiæ, & caſtitatis munera aſſuefactus eſt, coniugemq; duxit ex antiqua & inclyta familia Brandepurgicorum Marchionum, Ioannis Georgij Electoris filiam, Sophiam, anno Chriſti octogeſimò ſecundo: cuius ex vultu, geſtu, ſermone, & actione omni caſti pudoris decus, ſummæ pietatis ſpecimen, & probitatis conſtantiæq; lumen elucet. Pater verò eius Ioannes Georgius ſeptemuir is iam in imperio Romano habetur, qui velut Neſtor conſilio, grauitate, moderatione, ſeniliq; prudentia terris hiſce plurimum commodet. Tanti igitur ſoceri ſermonibus exempliſq; non minus quam ipſius parentis indies ad ſapientiam virtutiſque ſtudium ductus Chriſtianus noſter Elector, gerere & adminiſtrare ex dignitate & decore res ſuas omnes cœpit.

Ad exitum vitæ vocatus pater Auguſtus, anno Chriſti 1586. gubernationis molem omnem in filium hunc deriuauit. Ab hoc igitur tempore cum ſeptemuirali dignitate etiam adminiſtrationis munus dux noſter inclytus ſuſcepit & executus eſt. Tempus breue admodum, quinq; ſcilicet annorum, & nequaquam conferendum cum curriculis maiorum, Auguſti, Friderici, & aliorum. A Mauricio tamen ætate & gubernationis tempore non longè abeſt. Suſcepit enim is Electoratum anno ætatis ſuæ XXVI. Chriſti verò XLVII. Vocatus eſt è vita anno Chriſti LIII. ætatis verò XXXII. Hic verò noſter

dux

dux Elector Chriſtianus anno ætatis ſuæ XXVI. Chriſti verò LXXXVI. grauiſſimum onus gubernationis accepit, & anno ætatis XXXI. Chriſti verò primo & nonageſimo, die XXV. VIIbris è vita migrauit. Interuallum eſt exiguum. Initium quidem gubernationis vtriuſq; idem, exitus vero Mauricij anno vno Chriſtiani noſtri ducis obitum ſuperat. Fridericus III. cognomento ſapiens, Electoratum adminiſtrauit annos octo & triginta: Ioannes verò frater illius annos ſeptem. Imperium Romanum Sigiſmundus geſſit annis ſex & viginti, menſibus octo. Albertus qui ei ſucceſſit biennio non integro.

Curricula quidem vitæ alijs longiora, alijs breuiora conceduntur. Idq; fato fieri, ſeu potius conſilio diuino omnes ſcimus. Sed breue nimis hoc noſtri ducis curriculum eſſe videtur, quod ætate ea, quæ ad res gerendas aptiſſima eſt, præreptus nobis ſit: & quidem ſic præreptus, vt hæredem annis & viribus parem tanto oneri non reliquerit, quæ ſanè res luctum noſtrum non parùm auget. Auguſto enim extincto, Chriſtiani hæredis & ſucceſſoris ſpe noſtrum caſum ſolabamur. Hoc verò amiſſo principe, ductore, & moderatore ad annos complures carere cogemur. Quod quid aliud eſt, quàm corpus ſine capite eſſe? Sed de hoc poſtea.

In hoc breui ſpacio curriculoq; gubernationis Chriſtiani ducis, Deus bone, quanta varietas rerum, quanta viciſſitudo temporum, quanti motus regnorum acciderunt! Quid non ſuſceptum tentatumque eſt ad labefactandum conuellendumque Eccleſiæ &

 poli-

politiæ ſtatum? Scilicet vltimus hic eſt furor poſtremuſq; conatus Satanæ, lætum aduentum filij Dei ad iudicium antecedens. Ex quo, non diu illum abfuturum eſſe, ſatis intelligere poſſumus. Proſpexit has tempeſtates primo ſtatim ingreſſu inclytus noſter Elector, & quantis malis, vel potius monſtris ſibi conflictandum eſſet, maturè animaduertit. Itaq; vt ſapiens gubernator, ſiue nauarchus ea remedia quæſiuit, quibus impendentes tempeſtates propulſare poſſet. Quæ verò ſunt remedia, quibus vſus eſt? In politia quidem vidit opus ſibi eſſe neruis ad elidendos conatus varios, & impetus hoſtium, qui nobis non minus, quàm Gallis Euangelicis, quàm Belgis doctrinam repurgatam profitentibus, impendent. Itaq; præſidio firmiore & copioſiore aulam ſuam muniuit ac ſepſit: tum in ducatu vniuerſo plures præſides paſſim in præfecturis ordinauit, vt roboris plus & firmamenti regio aduerſus hoſtem quemcunque haberet. Adhæc religionis iuſticiæque curam ſuſcepit.

In primis verò vt academiæ conſtituerentur operā dedit, quò in ijs iuniores ad omnia officiorum munera in ſingulis reipublicæ partibus inſtruerentur, Eccleſiæ miniſtri ſuppeterent, & iuris, pietatis, ſanctitatiſq; cultus magis florere poſſet. Ad hanc rem remedium hoc aptiſſimum inuenit, vt ſicubi à moribus inſtitutiſq; patris Auguſti receſſum eſſet, quàm minimo incommodo eodem rediretur. Fit enim temporum fatali quodam decurſu, ac communi rerum commutatione, vt bene etiam cepta atque con-

conſtituta langueſcant tandem, niſi principali authoritate identidem roborentur. Capita igitur certa conſcripſit, quæ partes penè omnes Eccleſiæ, ſcholarum, & politiæ complecterentur & firmarent. Hæc indicto Torgæ conuentu, annò octogeſimo ſeptimo, cunctorum ordinum hominibus propoſita atq; probata ſunt, anno verò ſequente ſcholis prouincialibus, academijs, curijsq; publicata. Vidimus quædam emendata, quædam repetita & innouata, nonnulla etiam aucta & amplificata.

Qua quidem in re nihil alienum ab inſtitutis maiorum ſuorum tentauit: ſed Auguſti patris, Maurícijq; patrui veſtigia perſecutus eſt: qui & ipſi talibus initijs gubernationem ſuam orſi ſunt. Ad eundem modum etiam dicaſteria, ſenatum publicum in aula, conſilium appellationum, iudicia prouincialia, & Eccleſiaſtica ſtipendijs & aſſeſſoribus auxit & confirmauit. Deniq;, ne quid deeſſet ad iuſtam ſalutaremque Reipub. formam, prouidit. Adhæc vt præſidij ſatis eſſet in neceſſaria defenſione aduerſus hoſtilem impetum aut incurſionem, equitum & peditum armigerûm inſpectionem accuratam habuit.

Quid de Eccleſiæ & religionis cura dicam? quæ magnanimi noſtri principis animum valde exercuit ac fatigauit. Incidunt enim ſæpenumero diſſidia, certamina, controuerſiæ, bella, etiam in bene conſtitutis regnis & Rebuſpub. Sed nullum eſt diſſidium, nullumq; bellũ, quod maiori ardore geratur, quàm quod religionis cauſa ſuſcipitur. Exarſerat ſemel in Eccleſia Græca diſſidium horrendum de Eſſentia

Chriſti ab Ario ſuſcitatum. At Deus bone, quanta vehementia, quamq́; ancipiti contentione, & varietate fortunæ vtrinq; pugnatum eſt? modò obtinuerunt orthodoxi, pulſis Arianis, modò vicerunt Ariani, oppreſſis orthodoxis. Tentabant & perſequebantur omnes vias optimi Imperatores, Conſtantinus, Conſtantius, & alij, quibus hoc peſtiferum incendium reſtinguere poſſent. Sed quò laborabant acrius, eò malum ſerpebat latius, & totum ferè orientem atq; occidentem peruagabatur. Sed plus tamen proficiebat Conſtantinus, qui, indicta ſynodo Nicena, Arium damnabat, quàm filius eius Conſtantius, qui Arianis aures patefaciebat, & ſeduci ſe patiebatur, vt annis quatuor & viginti, quibus imperauit, nouem fidei formulas multum diſſimiles & diſcrepantes comprobaret.

Quid Gallis propinquis, quid Belgis vicinis hiſce annis proximis vſu venerit, patet in promtuq́; eſt. Quorum illi ab anno ſexageſimo tertio, hi verò à ſexageſimo octauo continuis bellis & contentionibus diſtracti ob religionem tenentur. In hæc igitur exempla, neq; à memoria, neq; ab oculis noſtris valde remota intuens noſter Elector, maturo quodam conſilio præcauere in ſuo ducatu diſſenſiones & conflictiones in religionis negocio conatus eſt, & vt Eccleſiæ ſtatum commodum tranquillumq́; haberemus, laborauit. Iudicauit autem commodiſſimè id ſeſe effecturum, ſi docentes verbum Dei ad vnam eandemque formam ſecundum Prophetarum & Apoſtolorum ſcripta, ſacroſancta Symbola, Augu-

guſtanamq; Confeſſionem alligarentur. Iccirco Auguſti patris edictum, anno ſexageſimó ſexto publicatum, renouauit, & per vniuerſum ducatum ſanxit, vt ſecundum eam, quam dixi, normam omnes conciones inſtituerentur, erroresq; cum hac pugnantes refutarentur, criminationes verò, & condemnationes perſonarum, quibus infirmi magis offenduntur quàm iuuantur, omni ſtudio declinarentur. Reperimus in hiſtorijs ſimilia edicta piorum principum & Imperatorum. Zeno, vt ſcribit Euagrius lib. 3. cap. 14. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, edictum propoſuit, quod ἑνωτικὸν appellatur, hoc eſt, directum ad componenda & tollenda certamina in Eccleſia. Eique adiecit hanc clauſulam: Quicunq; aliud ſenſerit, aut ſentit, vel in hoc, vel in vllo alio tempore, quam Chalcedone, vel alia quacunque ſynodo pia decretum eſt, eum condemnamus.

Eſt etiam admiratione & prædicatione dignum Theodoſij conſilium, quo in tollendis hæreſibus & componendis Eccleſiæ diſſidijs vſus eſt. Eò iam progreſſa erat docentium ambitio, & nouandi ſtudium, vt quicunq; in vocibus exiliter ad calculum reuocandis acuti volebant videri, peculiare dogma ſcriberent, vt inquit Socrates lib. 5. cap. 10. Theodoſius verò, ſingulorum dogmatibus ſiue opinionibus collectis, attentè precatus eſt, vt à Deo in veritatis collectione atq; propagatione iuuaretur. Tum aduocauit Conſtantinopolim quarumcunque ſectarum epiſcopos, Nectariumq; Conſtantinopolitanum epiſcopum rogauit, quonam pacto cenſeret

ſanari Eccleſiæ vulnera, & coire concordiam poſſe, Reſpondit Nectarius, nouiſſe ſe virum ſanctum, ſacrarumque literarum in primis peritum, Siſinium, qui exiſtimet diſputationibus non modò non vniri ſchiſmata, ſed augeri etiam contentiones & hæreſes. Suaſit itaq;, vt omiſſis pugnis Dialecticis Symbolum orthodoxæ Eccleſiæ proponeretur epiſcopis, quærereturq́;, vtrum illud probent nec ne? Quod ſi probent, bene eſſe dixit: ſin improbent, ſine diſputatione vberiore vel moneantur, vt in viam veritatis redeant, vel penitus reijciantur. Huic conſilio obſecutus imperator tantum effecit, vt confuſi hæretici ab errore deſiſterent, & orthodoxis ſe adiungerent.

Non dubium eſt eodem conſilio Auguſtum patrem, & Chriſtianum filium edictum hoc de vna docendi verbi diuini norma, vitandiſq; criminationibus & condemnationibus inutilibus in hoc ducatu publicaſſe: vt & diſſidia tollerentur, & in concordiam ſalutarem animi diſtracti reducerentur. Sed inuidet nobis Satanas hoſtis veræ conſenſionis acerrimus tantum bonum, & in hoc ducatu, vnde doctrinæ cœleſtis reformatio in vicinas regiones & regna tanquam fons ſacer emanauit, in primis omnes neruos contendit, vt, ſuſcitatis diſſidijs & certaminibus, ſanam & orthodoxam doctrinam turbet, & quaſi quodam veneno infuſo inficiat atq; corrumpat. Itaque nec Auguſti patris edictum id efficere, quantumuis cum authoritate & ſeueritate ſumma coniunctum eſſet, potuit, vt omnes contentiones

vitarentur, & digladiationes obmuteſcerent: nec idem à Chriſtiano filio interpolatum hoc obtinuit, vt conflictio omnis ceſſaret, & certamina ſopirentur. Manſerunt enim controuerſiæ ſub vtroque Electore non minus, quàm ſub optimis imperatoribus Chriſtianis ſemina diſſenſionum, & reliquiæ diſtractionum ſemper extiterunt: quæ quandoque ſuppreſſæ nonnihil, non multò poſt tamen iterum eruperunt, & Eccleſiam afflixerunt ac lacerarunt.

Hæc eſt fortuna Eccleſiæ perpetua in hoc mundo, cuius Satanas dominus & princeps eſt. In primis verò is, vt dixi, in Eccleſiam Saxonici ducatus omnem curam & cogitationem videtur conuertere, vt eam euertat, & à ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto Ieſu, auellat, ſperans ſibi poſtea facilius fore propagatas inde Eccleſias in errorem præcipitare. Quid igitur non molitus eſt, vt Eccleſiæ huic labem aſpergeret, & apud exteros omnes deformaret? Hinc crimen defectionis ab ea doctrina, quam Lutherus & Melanchthon nobis reliquerunt, nobis illatum eſt, & longè lateque diſſipata fama de mutatione rituum Eccleſiaſticorum. De quibus querelas iuſtas grauesque habere poſſem, niſi locus & tempus prohiberent.

Talis verò diſſenſio non hodie primùm extitit in Eccleſia reformata, ſed omni tempore pios exercuit, aduerſarijsque noſtris pontificijs materiam & ſegetem calumniarum præbuit. Quod nuper admodum diuulgatus liber de miniſtromachia Euangelicorum declarat. Nec ſoli tamen ſumus, qui de

doctrina contendimus, ſed contenderunt etiam Pontificij, & opinionum varietatem magnam genuerunt. Non multò ante ſuſceptam à Luthero reformationem acerrima erat lis de Maria virgine, vtrum ſine peccato originis concepta eſſet nec ne? & quidem in tanta ſententiarum diſſimilitudine Baſilienſis ſynodus decreuit, & ſtatuit, credendum eſſe, Mariam virginem ſine peccato originali conceptam eſſe, idque ſingulari quodam priuilegio. Quod decretum comprobauit facultas theologica Moguntinæ academiæ, item Pariſienſes & Colonienſes theologi. Poſt exortam verò Euangelij lucem quieuerunt magis, & voluptate riſuque ex noſtris diſſenſionibus percepto ferè contenti fuerunt. Nec deſunt talia diſſidiorum ſemina in alijs etiam regnis, vbi lux doctrinæ cœleſtis fulget. Nam in Anglia etiam diſceptari ceptum eſt ſatis acriter de ritibus non nullis ex Papatu in Eccleſia reformata relictis, & de epiſcoporum præeminentia, vt vocant. Vtraq; pars Euangelium quidem profitetur, ſed vna ceremonias, quæ nullo malo exemplo, abſq; impietate, cauſa ornatus, ordinis, & deuotionis, vt quidam loquuntur, tolerari poſſunt, retinendas eſſe cenſet: altera Puritanorum eijcienda omnia autumat, quæ in verbo Dei fundamentum non habeant. Ita turbatur etiam Anglicana Eccleſia, quæ tam multo labore & ſanguine profuſo repurgata & conſecrata eſt.

Verùm hæc ego hiſtorico more tantùm recito, quæ & aperta ſunt, & nota omnibus, non nobis ſolùm, ſed etiam exteris. Iudicium verò nullum interpono,

pono, nec ſi vellem, etiam mihi liceret propter vniuerſitatem, quæ à certaminibus controuerſiarum huiuſmodi libenter abſtinet, & in doctrina ritibuſque acceptis à præceptoribus Luthero, & Melanchthone acquieſcit. Neq; etiam integrum mihi eſt, inquirere in omnia principum conſilia & facta, quæ interdum occulta ſunt, nec à quouis ſatis intelligi aut iudicari poſſunt. Conſtantius Romanorum imperator Conſtantini Magni pater aliquando explorare cupiebat, quo animo, quaúe fide, & conſtantia eſſent aulici ſui erga religionem Chriſtianam, quæ tunc noua erat in imperio, & multis operibus & artibus oppugnabatur. Quid fecit optimus imperator? Edicto ſanxit, vt quotquot in aula eſſent, vel idolis ſacrificarent, vel aula excederent. Edicti aſperitatem multi mirabantur, & ſeriò hoc flagitari ab imperatore credebant. Iccirco ne illum offenderent, ad imperata faciendum ſe paratos eſſe oſtendebant. Quid Imperator? ſtomacho & iracundia exarſit, inconſtanteſque illos, tanquam deſertores Dei, ex aula eiecit: fieri non poſſe, inquiens, vt Imperatori fidem ſuam probarent, qui Deo perfidi eſſent. Cæteros verò, qui Deo magis obœdire, quàm Imperatori voluerant, honoribus & præmijs magnis affecit, pluris eos ſe æſtimare dictitans, quàm omnes ærarij ſui theſauros. Sed nec iſta perſequi licet, in tantis præſertim temporis anguſtijs, quibus me circumdatum video.

In reliquis pacem tranquillam & commodam habuimus, eamque deinceps etiam nos, hoc Prin-

cipe & gubernatore, habituros ſperauimus. Belli incommodum nullum ſenſimus, à latrocinijs, direptionibus, & incurſionibus hoſtilibus immunes fuimus. Quod quàm eximium & diuinum ſit beneficium, ſi minus per nos ipſos intelligimus, ex bellis, quibus vicina quædam regna concutiuntur, percipere poſſumus. Geritur acerrima contentione bellum in Gallico regno, cuius moles non tam in perſona regis, quàm in libertate totius Reipub. conſiſtit. Ad hoc de Germanis peditum & equitum manus profecta eſt; quod, quo conſilio factum ſit, etſi in ſermone atque in ore omnium eſſe ceperit, nondum tamen penitus cognitum atque exploratum habeo. Sed nihil noui, eadem fabula ſæpius acta. Cui enim ignotæ ſunt artes, fraudes, & molitiones nefariæ pontificum Romanorum, quibus labefactare, conuellere, & imminuere dignitatem ac libertatem imperij, & regni Gallici iam olim ſtuduerunt? experta eſt non ſemel Germania hoc malum. Primùm in imperatoribus ſuis, quos Papæ omnibus contumelijs iniurijſque vexarunt, excommunicarunt, de ſolio deiecerunt, alios ſubſtituerunt, & ſubditos ab obedientia erga eos liberarunt. Non neceſſe eſt hoc exemplis facere longius, quæ in promtu ſunt.

Deinde in principibus etiam imperij idem tentarunt. Erat Moguntinæ ſedis præſul Dietherieus Iſepurgius, à quo Papa Pius II. antè dictus Æneas Siluius, poſtularat, vt fidem daret, ſe nunquam conuocaturum Germaniæ principes, niſi conſulto prius

& aſ-

& aſſentiente pontifice. Poſtulatio erat iniqua prorſus, & imperij dignitatem vehementer lædebat. Diethericus igitur, re cum principibus imperij deliberata, negat ſe facturum eſſe imperata. Quid fit? ſede deijcitur à pontifice, & ſubſtituitur in locum eius Adolphus Naſſouius. Hoc quid aliud erat, quàm bello implicare Germaniam? Induunt igitur pia & iuſta arma Fridericus Palatinus ad Rhenum ſeptemuir, Ludouicus Bauarus cognomento Diues, & alij complures principes atq; comites. Etſi autem hi, qui contra Adolphum, ſocioſq; eius opibus & præſidijs munitos, imperij libertatem defendebant, fulmen pontificis Romani paratū ſibi videbant, nihil tamen eius vanitatem metuebant. Fit bellum, vincit in cauſa æqua & iuſta Palatinus, captoſq; nonnullos de aduerſarijs ſuis Heidelbergam ſecum abducit, & cuſtodit, nec ſine precio redemtionis magno dimittit. Recentius multo eſt bellum germanicum, quod impulſu pontificis Pauli III. & aliorum Carolus V. fortiſſimus imperator geſſit, victorque religionem pontificiam obtrudere Germanis conatus eſt, nec prius à conatu depelli potuit, quàm armis Mauricij Saxonis libertas religionis ab eo extorqueretur.

Eodem artificio pontifex hodie in gallico regno ſubditos incitat & inflammat contra regem Henricum IIII. omni cura & contentione cauens, ne quid de commodis & potentia ſua detrahatur: Quæ ſanè manifeſta vis eſt, & tyrannis. Quod autem iam antè contra imperium hoc molitus eſt, & hodie machinatur in Gallia: idem parat & meditatur in Germa-

niam. Si igitur officium pium facere eos iudicamus, qui ad reſtinguendum incendium accurrunt, cum proximus paries ardet: rectum etiam eſſe fateri neceſſe eſt, oppreſſis & miſerè vexatis vicinis præſidij & opis aliquid ferre. Non igitur vituperandi ſunt, qui hiſce conatibus pontificiorum obuiam eunt, & vim vi à ceruicibus innocentium repellere laborant. Intelligere potui ex ſermonibus exterarum quarundam gentium, quibus cum mihi aliqua intercedit neceſſitudo, quàm ardenti deſiderio expectent liberationem ab hoc pontificio iugo, & tyrannide, quotquot doctrinam euangelij cognouerunt, nec profiteri tamen eam audent, ſed ad pontificiam religionem minis & ſupplicijs adiguntur. Quam durum hoc ſit, ij demum intelligunt, qui eiuſmodi malis conflictati ſunt. Flecti certè mitigarique pontificia tyrannis nec precibus, nec lachrymis vllis hactenus potuit. Quare vt diuinitus frangatur violentia tanta ſuſpirijs & votis aſſiduis optandum eſt.

Etſi autem in hoc bello gallico de ſumma rei, hoc eſt, de regno dimicatur: tamen ipſum excommunicationis pontificiæ fulmen, & literæ monitoriæ papæ Gregorij XIIII. quæ extant, ſatis indicant, nihil in rege Gallorum deſiderari, niſi quod ab hæreſi, vt Papa vocat, deſiſtere nolit, & abiecta profeſſione Euangelij, ad Romanam eccleſiam redire. Hinc tantus in illum, atq; adeo in omnes Euangelicos impetus. Ac ſi Hiſpani fortè religionis prætextu regionem, ſiue regnum ipſum affectant, viderint ipſi,

ipſi, quo pacto tantum facinus apud Deum excuſent. Intolerabile eſt omne imperium, ſiue vis potius, vbi iuris poteſtatisq; nihil prorſus debetur. Venit in mentem ſæpius memorabilis vocis P. Scipionis, quam edidit, cum incendium Carthaginis inſpectauit cum lachrymis: Quàm metuo, inquiens, ne eodem fato non ita multò poſt noſtra Reſpub. concidat. Sic credo, neminem eſſe noſtrum, qui calamitoſum in regno vicino ſtatum conſiderans, non communem dolorem cum afflictis Chriſtianis capiat, &, ne eadem calamitas nos aliquando arripiat, vereatur.

Suſcepta eſt olim Argonautica expeditio à Græciæ principibus & heroibus, Iaſone, Admeto, Caſtore, Polluce, Hercule, & alijs in Colchidem, propter vellus aureum. Suſcepta eſt toties expeditio à germanis imperatoribus, alijsq; principibus in terram ſanctam, ad profligendum Sarracenos ex Palæſtina, quæ primaria ſedes Eccleſiæ olim fuit. Suſcepta eſt ſæpius expeditio à Palatinis principibus, VVolfgango, & Ioanne Caſimiro in Galliam, ad propulſandam vim iniuſtam ab Eccleſia, quæ Euangelium profitebatur. Profectus eſt eodem cum exercitu laudatiſſimus & fortiſſimus dux Saxoniæ Ioannes Guilelmus. Horum conſilia & conatus in laude poſitos eſſe abſq; dubio omnes ſani iudicant. Ergo ne nunc quidem vlli vitio & culpæ dari idem ſtudium iure poterit. At quò cum in imperio ipſo, tum apud exteras etiam nationes magis eluxit excelſitas animi & magnitudo noſtri principis viui, eò

nunc luctuoſior erit toti Chriſtiano orbi eiuſdem mortui nuncius. De quo, quoties cogitationem ſuſcipio, venit in mentem Argonautarum, qui in ſua expeditione optimos duces amiſerunt, & nihilominus tamen in propoſito ſuſceptoque conſilio permanſerunt, ſuisq; rebus exitum, quem optarant, conſecuti ſunt. Sic ſperemus Chriſtianos omnes, quamuis hoc triſti caſu Principis noſtri grauiſſimè conterritos, ſpem tamen in Chriſto duce ſummo locaturos, & exitum optabilem habituros. Qui hactenus pro ſalute noſtra, pro aris, pro focis propugnauit, is in his etiam turbulentiſſimis tempeſtatibus Eccleſiam, politiam, domos, familiam, & alia, quæ cara habemus, tuebitur, efficietq;, vt grata aliqua ipſi à nobis fiant.

Hactenus acta præcipua noſtri ducis & Electoris in hoc breui curriculo gubernationis, quod diuinitus illi conceſſum fuit, ſummatim, non ſingillatim attigi, nec magnitudinem eorum vlla ex parte aſſecutus ſum. Vnde quo animo, qua mente ſingulas partes Reipub. ſibi commiſſæ complexus ille ſit, intelligi poteſt. Et cum ita ſe dederint initia illius gubernationis, facilè æſtimari poteſt, quàm præclari fuerint expectandi progreſſus, ſi vitæ vſura longior ei tributa à Deo fuiſſet. At illi quidem factum bene, cui contigit ex tanta rerum confuſione, temporumq; aſperitate in beatam quietem migrare, & ex his tenebris in cœleſtem ſedem plenam luce & læticia tranſire. Nobis verò ad dolorẽ ac mœrorem acerbius nihil accidere potuit, quos ille in luctu & ſqualo-

ſqualore grauiſſimo, in his turbulentiſſimis tempeſtatibus & à nobis diſcedens, reliquit.

Deplorabat Carolus Magnus multis lachrymis interitum Rolandi ſororis ſuæ filij, cum in prælio Sarracenico languore & ſiti confectus occubuiſſet: Tu patriam, inquiens, repetis, nos triſti linquis in orbe. Quantò iuſtius eſt nos lamentari iacturam, quam fecimus, amiſſo duce & gubernatore noſtro, poſt Deum immortalem, vnico, fide, animiq́; celſitate commemorabili prædito: his præſertim tempeſtatibus, quibus pericula vndiq; quaſi quædam procellæ & fluctus nobis impendent. Cumq́; omnia repentina & inopinata lædant vehementius: nullis verbis conſequi ſatis, aut exprimere magnitudinem doloris poſſum, quem ex hoc improuiſo & inſperato Principis noſtri obitu cepimus. Quod ſi ad Pleiſſam, & Elyſtrum duos Lipſenſis agri amnes etiam vicini duo fluuij, Mulda & Albis accederent, vix tamen tantam aquæ copiam præberent, quantam vim lacrymarum nos profundere in huius ducis noſtri exequijs conuenit: qui ætate nondum prouecta, gubernationis ſuæ anno ſexto à nobis ſublatus eſt. Nunc demum intelligo, quam vim habeat id, quod in dialogo de ſenectute Cicero ſcripſit, facilè in morbos incidunt iuniores, grauius ægrotant, triſtius curantur.

Sed non natura tantum hanc immaturam Principis noſtri mortem attulit, verùm alia ſubeſt cauſa interior, & multò grauior, fatum ſcilicet, quo vrgeri noſtram Rempub. atq; adeo Germaniam, aliaq́;

regna

regna propè cuncta non obſcurè cernimus. Quid enim vſpiam eſt ſolidi, aut integri, quod non concuſſum, labefactatum, conuulſum & ad ruinam præcipitem inclinatum ſit? Labaſcunt omnia, tremit terra, minatur cœlum, mutantur mirabiliter ingenia, mores, ſenſus, & geſtus hominum. Quocunq; inciderint oculi noſtri, veterem conſuetudinem vitæ, & priſtinos mores requirunt. Neſtor apud Homerum gloriatur ſe tertiam hominum ætatem viuere. Toties nimirùm viderat factam inſignem mutationem hominum & morum. At nunc quoties annum decimum, aut quintum decimum egredimur, nouam quaſi quandam ætatem, aut ſeculum ingredimur. Quæ tam crebra & inuſitata hominum & rerum mutatio neſcio quid portendit: omen certè fati magnum habet. Induxit etiam, neſcio quod fatum iniquum, id in mores noſtros, vt inuſitata prorſus inter coniunctiſſimos neceſſitudine, officijs, & vſibus quotidianis diffidentia deprehendatur. Videmus & querimur omnes, plena eſſe inſidijs, fraude, ſimulatione, & diſſimulatione omnia. Quæ res mirabiliter diſtrahit, diuellit, & exulcerat animos & voluntates noſtras, vt cui fidendum ſit, vehementer dubitemus. Et ſi per officij munus liceat, vnuſquiſq; malit extra mundum eſſe, quàm cum adeò peruerſis ingenijs ac moribus conflictari.

Quod ſi votis & ſuſpirijs noſtris id tandem à Deo immortali impetrare poſſemus, vt quamprimum illuceſceret ille dies, quo veniens filius Dei ad vniuerſale iudicium, nos liberaturus eſt ab imminen-

minentibus & graſſantibus tot tantisq; incommodis atq; periculis, quorum recordatione nemo noſtrum eſt, qui non intimis ſenſibus exhorreſcat: nihil melius optatiusq; nobis contingere poſſet. Quid enim miſeris nobis ſpei aut præſidij relictum eſt, ſublato duce eo, cuius cura & vigilantia, poſt Deum immortalem, à multis incommodis vacui eramus? Quid eſt reliquum, quo ſolari noſtram orbitatem poſſimus, poſtquam oculum noſtræ Reipub. amiſimus? O miſeros nos in tantis periculis & calamitatibus ſine capite, ſine duce relictos! Quid ſine te ſumus, optime princeps, niſi grex paſtore ſpoliatus, aut liberi parente orbati? Tuam ergo mortem æquo animo ferre nemo noſtrum poteſt: Sed lugent te illuſtriſſima coniunx & liberi, mœrent ordines, gemit Eccleſia, ſqualent ſcholæ, flent municipia, affictantur omnes ſubditi, agri deniq; ipſi tantum non edita voce & querelis dolorem indicant.

Sed quem tandem modum huic acerbiſſimo luctui opponemus & adhibebimus? Difficile equidem eſt modum definire atq; ſtatuere. Vltima certè hæc ſunt tempora, in quæ ætas noſtra incidit. Vt ergo in domo ruinoſa aut naui vetuſtate exeſa, multum ſordium & ſabuli colligitur: Sic in hac etiam vltima mundi ſenecta plurimum ſqualoris, morborum, & viciorum exiſtere neceſſe eſt. Quò etiam ægrius eſt corpus & infirmius, eò copioſiore tegumento & fomento indiget. Sic in hac quoq; colliſione regnorum, confuſione rerum, & defectione virium, auxilium & præſidium fortius deſideramus.

 At vn-

At vnde id petendum? A ſolo Deo, qui apud Prophetam ſanctè pollicetur ſe non deſerturum eſſe, aut abiecturum nos in infirmitate noſtra, ſed geſtaturum & curaturum etiam in ſenecta. Ad hunc igitur fontem gratiæ in ſummis noſtris anguſtijs confugiamus, ab eo opem, ſalutem, & defenſionem petamus, huic nos totos tradamus & conſecremus. Aderit is in poſterum etiam nobis, nec relinquet nos orphanos, ſed fouebit, nutriet, reget, & tuebitur nos, vt pater, vt paſtor, vt præſes & gubernator ſummus. Affirmat ſe nos geſtare in aluo ſua. Cuius igitur violentia eſſe poterit tanta, vt ex aluo Dei nos eripiat? Ventrem Dei perfodiat neceſſe eſt, qui nos lædere conatur. At ventre Dei quid valentius, quid magis munitum? Nihil igitur noſtra ſalute & defenſione certius.

Reliqui ſunt tres inclyti filij impuberes, Chriſtianus, Ioannes Georgius, & Auguſtus, in quibus non parum ſpei & præſidij locatum habemus. Hos vt Deus ratione, conſilio & intelligentia in dies ſingulos augeat, & ad gubernationis munus inſtruat oremus. Reliquæ ſunt filiæ duæ cum matre Chriſtianiſſima, de quibus non niſi ſumma nobis pollicemur. Supereſt caput Rom. imperij, Rudolphus Secundus, cuius cura, prouidentia, ratione, conſilio & vigilantia, poſt Deum immortalem, tutam tranquillamq; pacem trahimus. Hic vt affectione animi clementiſſima viduam illuſtriſſimam liberosq; inclytos complectitur: Sic nos etiam ſubditos cura paterna fouebit & proteget. Supereſt agnatus proxi-

proximus, Saxoniæ dux inclytus Fridericus Guilelmus, fortiſſimi ducis Guilelmi filius, caſtus fidelisq; tutor religionis, iuſticiæ, & boni publici. Qui cum iam annis aliquot, quibus ducatui à patre relicto præfuit, documenta pietatis, prudentiæ, æquitatis, moderationis & induſtriæ præclariſſima dederit: dubium eſſe nullum poteſt, quin ſeptemuiratum hunc, ducatumque adeo omnem tutelæ & adminiſtrationi ſuæ commiſſum ita geſturus ſit, vt religio vera colatur, iuſticiæ thronus ſtabiliatur, & tranquillitas pacis confirmetur. Ab eo igitur niſi ſumma & optima expectemus, amentes ſimus. Supereſt Ioannes Georgius Marchio & Elector Brandeburgicus, tutor alter, qui vt ætate, ſic authoritate etiam, prudentia & longo rerum vſu cæteros anteit. Hic vt viuum noſtrum ducem Chriſtianum, generum ſuùm vnicè dilexit, & in oculis tulit: Sic mortui etiam viduam, liberos, & ſubditos curæ habebit. In hoc igitur tanquam in patre ſpei, opis, & præſidij plurimum eſt.

Supereſt Ioachimus Fridericus adminiſtrator Magdepurgici archiepiſcopatus, Marchio Brandepurgenſis, exemplum veræ ſanctitatis, imago virtutis, ſpecimen fortitudinis, firmamentum diſciplinæ. In hoc ergo ad bene ſperandum de noſtra Repub. quaſi ſignum aliquod Deus ſuſtulit. Supereſt Guilelmus Landgrauius, Heſſorum princeps, ex cuius pectore docto & polito conſilia ſaluberrima manant, quiq; documentum principibus eſt virtutis, antiquitatis, prudentiæ, humanitatis, & eruditionis.

In hoc vt multum roboris eſt, ſic præſidij etiam multum ab eo ſperare poſſumus. Superſunt deniq;, ſi longius digredi liceret, complures Saxoniæ principes, ſerti rutacei vindices: ſuperſunt Marchiones Brandepurgici, ſuperſunt Landgrauij Haſſiæ. Hi principes, tutores, & patroni tot & tam valentes opibus, præſidijs, ſapientia, & fortitudine non ſolùm viduam illuſtriſſimam, inclytamq́; ſobolem, ſed nos etiam ſubditos in hac orbitate noſtra, conſilio, opera, & alijs rebus, quibuſcunq; opus fuerit, iuuabunt, & conſolabuntur.

Hac igitur ſpe miſeriam noſtram ſolemur, & Deum æternum patrem domini noſtri Ieſu Chriſti, fontem ſapientiæ, bonitatis, miſericordiæ, & ſalutis omnis, aſſiduis ardentibusq́; votis oremus, vt cladem hanc, & calamitates cæteras Eccleſiæ & Reipub. pro ſua immenſa clementia mitiget, inclytam domum ſaxonicam foueat, amplificet, & conſeruet, mœſtam viduam, principem noſtram clementiſſimam, vnà cum filijs, dominis noſtris generoſiſſimis, & filiabus inclytis conſoletur & erigat: tum nos etiam ſubditos ita regat & moderetur, vt in vera animorum conſenſione, voluntatumq́; coniunctione, religionem veram colamus, iuſticiam ſectemur, & pace commodiſq́ue animæ & corporis fruamur.

FINIS.

ltum roboris eſt, ſic præſidij etiam mul-
perare poſſumus. Superſunt deniq;, ſi
edi liceret, complures Saxoniæ prin-
utacei vindices: ſuperſunt Marchiones
ici, ſuperſunt Landgrauij Haſſiæ. Hi
utores, & patroni tot & tam valentes
ſidijs, ſapientia, & fortitudine non ſo-
illuſtriſſimam, inclytamq; ſobolem, ſed
bditos in hac orbitate noſtra, conſilio,
ijs rebus, quibuſcunq; opus fuerit, re-
onſolabuntur.
itur ſpe miſeriam noſtram ſolemur, &
num patrem domini noſtri Ieſu Chriſti,
entiæ, bonitatis, miſericordiæ, & ſalu-
aſſiduis ardentibusq; vocis oremus, ut
c, & calamitates cæteras Eccleſiæ &
ſua immenſa clementia mitiget, incly-
ſaxonicam foueat, amplificet, & con-
ſtam viduam, principem noſtram cle-
, vná cum filijs, dominis noſtris gene-
filiabus inclytis conſoletur & erigat:
m ſubditos ita regat & moderetur, ut
orum conſenſione, voluntatumq; con-
, religionem veram colamus, iuſtici-
ectemur, & pace commodiſ-
que animæ & corporis
fruamur.

F I N I S.